

Л.В. Кононенко, к.е.н., доцент

<https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>

Г.Б. Назарова, канд. екон. наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0001-7401-0402>

О.В. Оришака, канд. тех. наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-2712-106X>

Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ ТА ПЛАТЕЖАМИ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Механізм нарахування і сплати податків постійно трансформується. Першочергове значення для забезпечення роботи механізму податкової системи, а саме надходженню податків і платежів до бюджету належить системі бухгалтерського обліку і аудиту. Раціонально організоване ведення обліку та аудиту розрахунків за податками та платежами дозволяє оптимізувати податкове навантаження суб'єкта господарювання та уникнути штрафних санкцій. В умовах інформаційного (постіндустріального) суспільства оптимізація організації обліку і аудиту насамперед пов'язана із розвитком інформаційного забезпечення обліко-контрольних процедур.

Мета дослідження. Визначення сучасного стану організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами в умовах сучасного інформаційного забезпечення. *Методологія (або методи дослідження).* Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою загальнонаукових методів дослідження, а саме: аналізу, систематизації та узагальнення. Методологічною і теоретичною основою дослідження є положення економічної теорії, теорії управління, ідеї та положення, викладені у державних нормативно-правових документах України з проблем організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами.

Результати. Доведено, що використання відповідного програмного та технічного забезпечення дає можливість суттєво підвищити якість обробки облікової інформації, змінює зміст і організацію праці облікового персоналу. Облікова праця стає більш творчою, її функціональна спрямованість переміщується на організацію та удосконалення процедур бухгалтерського обліку. Це особливо актуально при організації обліку розрахунків за податками і платежами, тому що сьогодні ця ділянка облікової роботи є найбільшою за обсягом і складністю. Визначено, що в умовах постіндустріального (інформаційного) суспільства зростає значення інформаційного забезпечення при організації обліку та аудиту.

Обґрунтовано, що одним з найбільш перспективних напрямів оптимізації організації обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами є використання технології «блокчейна», яка дозволяє наблизити процедури обліку і аудиту та суттєво змінює їх.

Практичне значення. Використання технології «блокчейна» може бути використана як при організації обліку розрахунків за податками і платежами суб'єктами господарювання, так і при здійсненні аудиторських процедур.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження проблемних моментів при використанні технології блокчейна в обліку та аудиті та розробка напрямів їх нівелювання.

Ключові слова: організація обліку, організація аудиту, розрахунки за податками і платежами, інформаційне забезпечення, «блокчейн».

Кількість джерел: 15.

Lesia Kononenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>

Halyna Nazarova, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0001-7401-0402>

Oleh Oryshaka, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-2712-106X>
Central Ukrainian National Technical University,
Kropyvnytskyi

**ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND AUDIT OF TAXES
AND PAYMENTS UNDER THE TERMS OF MODERN INFORMATIONAL
SUPPLY**

Summary

The article reveals a study of the organization of accounting and auditing of payments for taxes and payments under conditions of the use of modern information support. The mechanism of extra charge and tax payment is constantly transformed. The rationally organized conduct of account and audit of calculations after taxes and payments the tax loading of subject of manage allows to optimize and to avoid penalty approvals. In the conditions of informative society optimization of organization of account and audit is first of all related to development of dataware of accounting - control procedures. It was noted that the use of appropriate software and technology made it possible to significantly improve the quality of record-keeping information processing and changed the content and organization of the work of record-keeping staff. Record-keeping is becoming more creative, with its functional focus shifting to organization and improvement of accounting procedures.

This is particularly relevant in the accounting of taxes and payments, because today this area of accounting is the largest in volume and complexity. The article discusses the main software

products used by economic entities in calculating taxes and payments and in compiling and presenting tax reports. It has been determined that, in a post-industrial (information) society, the importance of information in accounting is increasing. It is proved that one of the most promising directions of the optimization of accounting and auditing of payments on taxes and payments is the use of the technology «blockchain», which allows to approximate accounting and auditing procedures and substantially changes them.

Keywords: accounting organization, audit organization, tax and payment calculations, information support, blockchain.

Number of sources: 15.

Постановка проблеми. «Сплачувати податки та вмирати повинен кожен» – це висловлювання відомого політичного діяча Північної Америки Б. Франкліна (1706-1790) достатньо повно відображає принцип загальності оподаткування [15]. Сьогодні необхідність сплати податків прописана як у основному законі України – Конституції [6], так і у Податковому кодексі. Так, у Податковому кодексі зазначено, що «кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є» [12]. Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, вичерпний їх перелік та порядок адміністрування, права та обов'язки платників, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки посадових осіб під час адміністрування, а також відповідальність за порушення податкового законодавства регулює Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI [12].

Першочергове значення податків для функціонування держави не підлягає сумніву. Саме податки дозволяють державі реалізувати свої функції. Виняткове значення податків для держави підкреслював ще К. Маркс: «Податок – це материнські груди, які годують уряд. Податок – це п'ятий бог поруч із власністю, родиною, порядком і релігією» [9].

Незважаючи на той факт, що механізм нарахування і сплати податків відпрацьовується протягом майже всього існування людства, податкова система і сьогодні зазнає суттєвих змін. Це пов'язано як і з пошуком нових рішень щодо податкових реформ, так і з прагненням платника податків зменшити податкове навантаження. Першочергове значення для забезпечення роботи механізму податкової системи, а саме надходженню податків і платежів до бюджету належить системі бухгалтерського обліку і аудиту. Раціонально організоване ведення обліку та аудиту розрахунків за

податками та платежами дозволяє оптимізувати податкове навантаження суб'єкта господарювання та уникнути штрафних санкцій. В умовах інформаційного (постіндустріального) суспільства оптимізація організації обліку і аудиту насамперед пов'язана із розвитком інформаційного забезпечення обліко-контрольних процедур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами є предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, свої праці присвятили питанням удосконалення та підвищення ефективності аудиту податкової звітності в аграрних підприємствах М. Коцупатрий та Н. Новак [7; 10]. Дослідження І. Дрозд і Н. Шалімової спрямовані на дослідження питань оподаткування юридичних осіб та аудиті у сфері оподаткування [5; 11]. Праці В. Драчука присвячені обліковому забезпеченню операцій за розрахунками з бюджетом за спрощеною системою оподаткування сільськогосподарських підприємств [4]. О. Кушніренко зосереджує свою увагу на розгляді розрахунків за податками сільськогосподарських підприємств як об'єктах обліку і контролю [8]. І. Волошенюк у своїх працях досліджує питання організації бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів [2]. Н. Новак розглядає імплементацію міжнародного досвіду обліку розрахунків за податками й платежами та застосування податкових важелів у вітчизняній практиці підтримки малого і середнього бізнесу [10]. Т. Бурова у своїх працях розглядає питання організації обліку і аудиту основних податкових платежів в Україні [1]. Слід зазначити, що ще багато вітчизняних і закордонних вчених зосереджують свою увагу на вивченні цього питання. Проте і сьогодні питання організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами в умовах сучасного інформаційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. На рівні суб'єкта господарювання організація обліку розрахунків за податками та платежами починається з розробки документу про облікову політику суб'єкта господарювання – Наказу з облікової політики. При його розробці в частині розрахунків з бюджетом за податками та платежами зазначають елементи обліку для

потреб оподаткування. При цьому враховують норми Податкового кодексу України, оскільки при формуванні Робочого плану рахунків є необхідним передбачити рахунки, які дозволять накопичувати інформацію для складання податкової звітності. Також зазначають перелік та форми первинних документів, облікових реєстрів, які використовуються суб'єктом господарювання для узагальнення інформації в частині розрахунків з бюджетом за податками та платежами.

Заключним етапом організації обліку розрахунків з бюджетом за податками та платежами є формування податкової звітності і її подання. Цей етап суворо регламентується Податковим кодексом України та забезпечений спеціальними програмними продуктами. Так, для складання та подання Форми № Д 4 до територіального органу Державної фіскальної служби України у більшості суб'єктів господарювання використовується платний програмний продукт М.Е. DOC IS.

При формуванні і поданні податкової звітності більшість суб'єктів господарювання використовують програму «Арм – звіт плюс», при розрахунках за ЄСВ – АРМ «Єдиний внесок», бюджетні установи при здійсненні розрахунків з казначейством – «Парус».

Проте, незважаючи на той факт, що процес формування і подання звітності у більшості суб'єктів господарювання є автоматизованим, безпосередньо бухгалтерський облік достатньо часто ведеться у форматі Microsoft Excel, Word або взагалі «вручну». Це зменшує якість облікової інформації, оскільки такий підхід не в змозі забезпечити ведення обліку як цілісної, комплексної системи.

Організація обліку передбачає вибір форми обліку, який сьогодні пов'язаний з вибором комп'ютерного і програмного забезпечення. При цьому необхідно враховувати, що цей процес повинен бути комплексним.

В умовах застосування комп'ютерних технологій та програмних продуктів у процесі автоматизації формування і подання звітності відбувається трансформація системи бухгалтерського обліку та облікових процедур, що призводить до підвищення якості та рівня ефективності процесу управління. Застосування програм автоматизації обліку дає можливість суттєво підвищити якість обробки облікової інформації. Крім того, використання комп'ютерної техніки змінює зміст та організацію праці облікового персоналу, зокрема зменшується кількість ручних операцій з

обробки первинних документів, забезпечує систематизацію облікових показників. Облікова праця стає більш творчою, такою, що спрямована на організацію та удосконалення процедур бухгалтерського обліку. Це особливо актуально при організації обліку розрахунків за податками і платежами, тому що сьогодні ця ділянка облікової роботи є найбільшою за обсягом і складністю.

Перспективним напрямом оптимізації обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами на підставі використання сучасного інформаційного забезпечення є використання «блокчейна». Блокчейн – це розподілена база даних, яка складається з окремих блоків, з'єднаних у вигляді безперервного ланцюжка, в якій зберігаються всі транзакції, які коли-небудь відбувались [14]. Особливістю є те, що блоки, які становлять ланцюжок, обов'язково містять в собі тимчасову мітку і посилання на попередній блок. У теорії ланцюжок, який формується з блоків, може бути нескінченним, однак на практиці він обмежується технічними можливостями.

Блокчейн часто порівнюють з вічним цифровим журналом, в якому фіксуються фінансові операції, а також практично все, що має цінність [13; 14].

Слід зазначити, що у перспективі використання технології блокчейна повинно призвести до зміни самої процедури аудиторської перевірки, тому що блокчейн забезпечує високу якість даних, їх прозорість, довговічність, надійність. Крім того, технологічний ланцюжок дає можливість проводити аудит автоматично. Це дозволить суттєво скоротити час проведення аудиторської перевірки та підвищити її якість, що своєю чергою забезпечить підвищення точності. Крім того, у аудиторів з'явиться можливість автоматично перевіряти величезні масиви інформації, що дозволить зосередити увагу на більш складних ділянках.

Застосування технології блокчейна суттєво зближує процедури обліку і аудиту. Так, здійснення транзакції стає можливим лише за умови згоди двох сторін, які беруть в ній участь. Це призводить до усунення необхідності проведення звірки розрахунків, тому що формування та списання дебіторської і кредиторської заборгованості обох сторін угоди здійснюється одночасно з використанням однакової оцінки у момент здійснення транзакції.

При використанні технології блокчейна суттєво змінюється і сама процедура обліку. Так, зникає необхідність у веденні первинної документації, тому що всі факти господарського життя відразу знаходять відображення в блокчейн.

Незважаючи на суттєві переваги використання технології блокчейна в обліку і аудиті, його використання призводить до виникнення певних проблем. Це пов'язано з тим, що під час проведення автоматизованої аудиторської перевірки виникає необхідність забезпечення захисту інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні суб'єкти господарювання при організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами мають можливість обирати найбільш оптимальне саме для них інформаційне забезпечення (крім випадків, коли спеціальні програмні продукти регламентовані). Найбільш перспективним напрямом оптимізації організації обліку і аудиту розрахунків за податками та платежами є технологія блокчейн, яка дозволяє не тільки наблизити процедури обліку і аудиту, а й призведе до їх суттєвих змін. При цьому основна увага при веденні обліку зосереджується на законності та економічній сутності операції, а аудиторський висновок спрямовується в основному на підтвердження достовірності цифрового представлення.

Перспективним для здійснення подальших наукових досліджень є пошук напрямів мінімізації проблемних моментів при використанні технології блокчейна в обліку та аудиті.

Список використаних джерел:

1. Бурова Т. А. Організація обліку і аудиту основних податкових платежів в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 13. С. 18–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_13_6
2. Волошенюк І. Є. Організація бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2017. 24 с.
3. Долішня Т. І. Облік податків і податкових платежів: управлінський аспект. // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2018. № 9. С. 180–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2018_9_32
4. Драчук В. Ю. Облікове забезпечення операцій по розрахунках з бюджетом за спрощеною системою оподаткування сільськогосподарських підприємств // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 13(3). С. 139–142. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_13\(3\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_13(3)_37)
5. Дрозд І. К. Інформаційні технології як фактор удосконалення облікових процесів // Незалежний аудитор. 2013. № 4. С. 2–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Na_2013_4_3

6. Конституція України: станом на 03.09.2019 / Верховна Рада України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 15.12.2019).
7. Коцупатрий М. М. Удосконалення та підвищення ефективності аудиту податкової звітності в аграрних підприємствах [Електронний ресурс] // Економічний вісник університету. 2019. Вип. 41. С. 15-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есву_2019_41_4
8. Кушніренко О. А. Розрахунки за податками сільськогосподарських підприємств як об'єкт обліку і контролю. // Облік і фінанси. 2017. № 2. С. 27-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_арк_2017_2_6
9. Налоги и налогообложение: Учебник для вузов, 1997-2004, Издательский дом "Питер" <https://www.kph.npu.edu.ua>
10. Новак Н. П. Імплементация міжнародного досвіду обліку розрахунків за податками й платежами та застосування податкових важелів у вітчизняній практиці підтримки малого і середнього бізнесу. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2019. № 1. - С. 89-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2019_1_18
11. Оподаткування юридичних осіб та аудит у сфері оподаткування [Текст]: навч. посіб. / [І. К. Дрозд та ін. ; за ред. Н. С. Шалімової]. - Київ: СОВА, 2017. - 523 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 502-523. - 300 прим. - ISBN 978-966-97637-1-6
12. Податковий Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) – [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
13. Попівняк Ю.М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. *Економіка, управління та адміністрування* URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-137-144](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-137-144) (дата обращения: 11.06.2020).
14. Хандрамай А.А., Васильева М.К., Люкина А.Ю. Блокчейн в аудиторской деятельности // Научное обозрение. Педагогические науки. 2019. № 2-2. С. 132-136; URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1879> (дата обращения: 11.06.2020).
15. Ядрихинский С. А. Принцип всеобщности налогообложения. *Вестник университета О.Е. Кутафина. Вып. 9*. 2018. с. 97-109

References:

1. Burova, T. A. (2014). Organization of accounting and audit of major tax payments in Ukraine. *Investiciyi: praktika ta dosvid [Investments: practice and experience]*, vol. 13. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd> (Accessed 4 June 2020) (in Ukr.).
2. Voloshenyuk, I.Ye. (2017). *Organization of accounting of tax calculations and payments*. Abstract to PhD dissertation, Accounting, State University of Food and Trade of Kharkiv, Kharkiv (in Ukr.).
3. Dolishnya, T. I. (2018). Accounting for taxes and tax payments: management aspect. *Naukovi zapiski Nacionalnogo universitetu "Ostrozka akademiya". Seriya: Ekonomika* [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Economics], vol. 9. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa> (Accessed 5 June 2020) (in Ukr.).
4. Drachuk, V. Yu. (2015). Accounting support of operations on settlements with the budget under the simplified system of taxation of agricultural enterprises. *Naukovij visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Seriya: Ekonomichni nauki [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences]*, vol. 13(3). Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu> (Accessed 5 June 2020) (in Ukr.).

5. Drozd, I. K. (2013). information technology as a factor to improve accounting processes. *Nezaleznyi audytor [Independent auditor]*, 4, 2-(in Ukr.).
6. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (in Ukr.).
7. Kocupatrij, M. M. (2019). Improving and increasing the efficiency of audit of tax reporting in agricultural enterprises. *Ekonomichnij visnik universitet*, vol. 41. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu> (Accessed 3 June 2020) (in Ukr.).
8. Kushnirenko, O. A. (2017). Calculations for taxes of agricultural enterprises as an object of accounting and control. *Oblik i finansi*, vol. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk (Accessed 7 June 2020) (in Ukr.).
9. Taxes and taxation: Textbook for universities (1997-2004). *Izdatelskij dom "Piter"*. Available at: <https://www.kph.npu.edu.ua> (in Russ.).
10. Novak, N. P. (2019). Implementation of international experience in accounting for taxes and payments and the use of tax levers in the domestic practice of supporting small and medium-sized businesses. *Visnik Berdyanskogo universitetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 89-93. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb> (Accessed 7 June 2020) (in Ukr.).
11. Drozd, I. K., Shalimova, N. S., Magopec, O. A., Nazarova, G. B. (2017). *Opodatkuvannya yuridichnih osib ta audit u sferi opodatkuvannya* [Taxation of legal entities and audit in the field of taxation]. Kiyv : SOVA, 523 p. (in Ukr.).
12. Podatkovyj Kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] 02.12.2010, № 2755-VI (with amendments and additions). zakon1.rada.gov.ua. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35> (in Ukr.).
13. Popivnyak, Yu.M. (2019). Blockchain technology in accounting and auditing: current status, opportunities and prospects for application. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*. Available at: <https://doi.org/10.26642/ema-> (Accessed 1 June 2020) (in Ukr.).
14. Handramaj, A.A., Vasileva, M.K., Lyukina, A.Yu. (2019). Blockchain in auditing. *Nauchnoe obozrenie. Pedagogicheskie nauki*, vol. 2-2. Available at: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1879> (Accessed 11 June 2020) (in Russ.).
15. Yadrinskij, S. A. (2018). The principle of universality of taxation. *Vestnik universiteta O.E. Kutafina [University Bulletin O.E. Kutafina]*, vol. 9, pp. 97-109 (in Russ.).